

УДК 821.111'06-312.4Дойл.08
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/39-1-25>

Євгенія БРОСЛАВСЬКА,

orcid.org/0000-0003-0289-3036

*старший викладач кафедри ділової іноземної мови та перекладу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(Харків, Україна) broslavskaya@karazin.ua*

Ярослава ЛІТОВЧЕНКО,

orcid.org/0000-0001-8757-9729

*старший викладач кафедри ділової іноземної мови та перекладу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(Харків, Україна) yarosla-litovchenko@rambler.ru*

РЕАЛІЇ В КЛАСИЧНОМУ ДЕТЕКТИВНОМУ ОПОВІДАННІ (НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАнь ПРО ШЕРЛОКА ГОЛМСА)

*У статті розглянуто явище реалії як прояв нерозривного зв'язку між мовою і культурою. Проаналізовано кілька підходів до визначення лексики, яка присутня в одній мові та відсутня в інших, зроблено висновок щодо різниці між поняттями «лакуна» і «реалія», зроблено висновок, що ці два терміни розглядають специфічні для конкретної мовної картини світу предмети та явища з різних боків: культури і мови відповідно. Виокремлено зв'язок між функціями художнього тексту і реаліями, проаналізовано підходи до визначення функцій художнього тексту і реалій Р. Якобсона, М. М. Михайлова, Н. О. Фененко та деяких інших дослідників. Запропоновано у разі віднесення реалій до певного виду не обмежуватися лише класичною класифікацією реалій С. Влахова та С. Флоріна, а залучати до аналізу також класифікації В. С. Виноградова, Г. Д. Томахіна, Р. П. Зорівчак та інших дослідників. Відзначено особливу роль реалій у творах детективного жанру, в яких уживання реалій зумовлюється необхідністю наближення місця дії до читача, маркування світу тексту як «свого», адже такий прийом дозволяє більше залучити читача до активного переживання подій оповідання, співвіднесення його/її особистості з особистістю головного героя – детектива. Проведено аналіз реалій, які були вжиті в оповіданнях А. К. Дойла *A Scandal in Bohemia, The Red-Headed League, The Boscombe Valley Mystery*, зроблено висновок щодо найбільш часто вживаних видів реалій у творах британського автора, наведено аргументацію щодо причин такої частотності. Зазначено, що реалії допомагають створити не лише певний «місцевий колорит», але також і образ тих чи інших персонажів, натякнути на їхній характер. Зроблено припущення, що до реалій можна віднести здебільшого вигук і звуконаслідування: так, в одному з розглянутих оповідань саме вони, розтлумачені як маркери іншої культури, дозволили розкрити убивство, а отже, відіграли значну роль у розвитку сюжету.*

Ключові слова: А. К. Дойл, детектив, види реалій, функції реалій, реалія.

Yevheniia BROSLAVSKA,

orcid.org/0000-0003-0289-3036

*Senior Lecturer at the Department of Business Foreign Language and Translation
V. N. Karazin Kharkiv National University
(Kharkiv, Ukraine) broslavskaya@karazin.ua*

Yaroslava LITOVCHENKO,

orcid.org/0000-0001-8757-9729

*Senior Lecturer at the Department of Business Foreign Language and Translation
V. N. Karazin Kharkiv National University
(Kharkiv, Ukraine) yarosla-litovchenko@rambler.ru*

REALIA IN A CLASSIC DETECTIVE STORY (ON THE MATERIAL OF A. C. DOYLE'S STORIES)

The article examines the phenomenon of realia as a manifestation of the inseparable link between language and culture. Several approaches to the definition of the lexis that is present in one language and absent in others are analyzed, the difference between the concepts of “lacuna” and “reality” is provided. The author comes to conclusion that these two terms draw a particular linguistic picture of the world objects and phenomena from different sides: culture and language, respectively. The connection between the functions of a belles-lettres text and the realia is singled out, the approaches of

R. Jacobson, M. M. Mykhaylov, H. O. Fenenko and some other researchers to defining the functions of a belles-lettres text and the realias are analyzed. It is proposed not to limit oneself to the classical classification of realias by S. Vlahov and S. Florin when assigning realias to a certain type, but also involve the classifications by V. S. Vinogradov, G. D. Tomakhin, R. P. Zorivchak and other researchers. The special role of realias in works of the detective genre is noted, in which the use of realias is conditioned by the need to bring the place of action closer to the reader; marking the world of the text as "one's own", because this technique allows to involve the reader more actively in the context, to help him or her identify themselves with the detective. An analysis of the realias that were used in the stories by A. K. Doyle (A Scandal in Bohemia, The Red-Headed League, The Boscombe Valley Mystery) is carried out, conclusion is made as for the most frequently used types of realias in the works of the British author; arguments are given for this frequency. It is noted that realias help not only to create a certain "local flavor", but also the image of certain characters, to hint at their inner qualities. It has been suggested that realias can also include, in some cases, exclamations and sound imitations – so, in one of the considered stories they were interpreted as markers of another culture, thus allowing the detective to reveal the murderer; and therefore played a significant role in the plot.

Key words: A. C. Doyle, detective story, functions of realia, realia, types of realia.

Постановка проблеми. Одним із найбільш молодих жанрів художньої літератури та одним із найпопулярніших є детектив. Головною функцією детектива, через яку його відносять до масової літератури, є розважання читача під час дозвілля, тому можна з упевненістю стверджувати, що тексти, написані у такому жанрі, скоріше за все (за винятком, мабуть, інтелектуального піджанру), не містять аналізу філософських проблем: сюжет твору завжди закручується навколо таємниці, частіше за все – убивства. Утім творчість окремих письменників інколи примушує читача замислитися, застосувати логіку, «напружити сіру речовину» і спробувати випередити славетного сищика, розкривши таємницю першим. Крім того, тексти детективів є дзеркалом культури, в яких їх було створено, зображують звичаї народу, дають інформацію щодо історичних подій, а отже, стають в один рядок із більш шанованими жанрами художньої літератури. Одним із засобів такого віддзеркалення культури стають реалії, і кожен автор використовує ту кількість і той вид реалій, які, на його чи її думку, найкраще послугують завданням певного твору.

Аналіз останніх досліджень. К. Сеаго відзначає, що починаючи з 2000-х років науковці все частіше звертаються до аналізу характерних особливостей детективів загалом; стилістичних рис, притаманних тому чи іншому автору детективів; проблем перекладу таких творів іншими мовами (Seago, 2014). В одній зі своїх робіт К. Сеаго (Seago, 2014) вказує на те, що маніпулювання цільовою аудиторією у сфері сприйняття доказів провини персонажа здійснюється через низку «лексико-синтаксичних засобів». Оскільки детектив, як ми зазначили трохи вище, яскраво віддзеркалює культуру, в межах якої він утворюється, в текстах цього жанру неминуче присутні лексичні елементи, що вказують на особливості проявів цієї культури – реалії. Сучасні дослідники Мона Бейкер (Baker, 2011), Крістіана Норд (Nord,

2001), Мері Снелл-Горнбі (Snell-Hornby, 1998) дотримуються думки, що явище та поняття «реалії» виходить на перший план, коли йдеться про процес порівняння різних культур або переклад текстів, що належать до таких культур. У такій ситуації науковці, ідучи за ідеями Дж. Кетфорда (Catford, 1965: 94–99), розрізняють два підвиди: мовну та позамовну неперекладність. Перша має на увазі присутність об'єкта в різних культурах і отримання ним різних назв, а друга – присутність об'єкта в одній культурі та його відсутність у іншій. Класифікацією реалій займалися такі науковці, як Г. Вермеєр, В. С. Виноградов, С. Влахов і С. Флорін, Л. М. Дяченко, П. Ньюмарк, Р. П. Зорівчак, Г. Д. Томахін та багато інших, і у статті ми розглянемо підходи до тлумачення цього терміна деяких із цих науковців.

Мета статті – виокремлення видів реалій, присутніх у текстах оповідань А. К. Дойла із серії пригод про Шерлока Холмса.

Виклад основного матеріалу. Сукупність лексичного складу мови, як відомо, являє собою чітку систему, де кожне слово і кожне поняття отримує відповідне місце, зумовлене його відносинами з іншими словами і поняттями. Кожна мова, своєю чергою, несе у собі чіткий відбиток культури, в якій вона виникла, а отже, різні мови мають ознаки різних культур. Через таку несхожість мов і культур виникають так звані «лакуни», тобто відсутність окремих понять чи предметів у одній мові за умови їх наявності в інших (Вине, 1978). Лакуни завжди існують на перетині двох чи більше культур і викликаються різницею у різних сферах життя народів (суспільному устрою, культурі, релігії тощо). Така різниця в культурах, відбиваючись у мові, викликає появу окремих слів чи словосполучень на позначення лакуни, і такі слова в різних терміносистемах отримують різні назви.

Розглянемо засоби позначення слів, що називають «предмети та явища, відомі в одній куль-

турі і не відомі в іншій». Серед термінів, які називають втілені в мові лакуни, слід назвати такі як: *культурно пов'язані слова* (Newmark, 1981; Sebosto, 2016); *екзотизми* (Берков, 2011), *реалії* (Влахов, Флорин, 1980), *безеквівалентна лексика*, (Верещагин, Костомаров, 1999) та багато інших. В Україні найпоширенішими варіантами термінів на позначення втілення лакун у мові є безеквівалентна лексика та реалія, а на Заході – культурами (Vermeer, 1983) та культурно пов'язані слова.

Розглянемо різницю в термінах «безеквівалентна лексика» та «реалії», які прийняті для вживання в наукових текстах філологічної спрямованості в Україні. Слід зазначити, що подекуди ці терміни сприймаються і, відповідно, вживаються як синоніми, а подекуди – як конкретне та загальне поняття, відповідно. Наведемо приклад з роботи Л. М. Дяченка, що відповідає першому варіанту вжитку термінів: «Слова з такою наповненістю семантики національно-культурним змістом лінгвісти називають по-різному: безеквівалентними, реаліями, етнографізмами тощо. Ці слова є не що інше, як джерело знань про певний етнос: менталітет, звичаї, традиції, побут, надбання духовної культури народу» (Дяченко, 1997: 9).

Прикладом другого підходу можна вважати позицію відомої дослідниці Р. П. Зорівчак (Зорівчак, 1989): вона визначає реалії як «моно- і полісемантичні одиниці, основне лексичне значення яких уміщує традиційно закріплений комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача» (Зорівчак, 1989: 58). А от термін «безеквівалентна лексика», на її думку, має більш широке значення, оскільки термін «реалія» належить лише до «лексико-предметної безеквівалентності» (Зорівчак, 1989). Науковець додає, що до шару безеквівалентної лексики входять також прислів'я та приказки, алюзії, приховані цитати і т.д.

Перейдемо до аналізу функцій реалій у художніх текстах шляхом порівняння їх із функціями художнього твору і мови.

Р. Якобсон, який вважається батьком-засновником функціонального підходу в лінгвістиці, пропонував розглядати такі функції мови: емотивну, конативну, референційну, фатичну, метамовну, поетичну (Jakobson, 1960). Перша пов'язана із прагненням письменника справити враження на читача, викликати у нього/неї бажану емоційну реакцію. Ми вважаємо, що така функція притаманна і реаліям, оскільки вони допомагають автору створити специфічну атмосферу, дозволити читачу відчути її

та нібито увійти у простір художнього твору, стати його частиною. Друга функція зазвичай проявляється, на думку дослідника, у вживанні наказового способу. Третя функція являє собою співвіднесеність лексеми, що називає предмет, і самим предметом, або ж денотатом»; ця функція утворює предметний контекст висловлювання. На думку іншого науковця (Валгина, 2003: 109), ця функція також проявляється, коли письменник насичує текст прихованими або ж прямими цитатами з інших творів, тобто допомагає розвинути інтертекстуальність твору. Ми вважаємо, що така функція присутня і в реаліях, адже вони здатні уточнювати інформацію, яка подається. Наступна функція, фатична, «відповідає» за встановлення й підтримку контакту між мовцями. Метамовна функція допомагає зрозуміти сенс висловлювання та розтлумачити його. Поетична функція привертає увагу не до того, що сказане, а до того, як воно сказане, тобто до стилістичних особливостей конкретного висловлювання чи тексту загалом. М. М. Михайлов пропонує більш уточнене розуміння такої функції, уміщуючи в її межах міфопоетичну функцію, яка допомагає втілити в тексті певний світогляд і водночас спонукає читачів позитивно до нього ставитися (Михайлов, 2006: 36). На наш погляд, оскільки реалії відбивають у тексті особливості культури, то вони виконують як поетичну, так і міфопоетичну функцію: з одного боку, вони розвивають стилістичну забарвленість тексту, а з іншого – відбивають у тексті знайомий і навіть «рідний» для читачів першотвору світогляд. Отже, порівнявши функції мови та функції реалій, ми знайшли між ними багато спільного.

Не лише мова має певні функції, а і текст як такий. Інший дослідник-класик, Ю.М. Лотман, висуває три основні функції тексту, а саме: 1) передачу інформації; 2) утворення нових чи розширення старих значень слів; 3) функцію пам'яті (Лотман, 1998). Реалії, на нашу думку, здатні виконувати всі ці три функції: як засіб віддзеркалення культури реалії передають та/або відтворюють інформацію щодо цієї культури, а у разі зміни контексту реалії можуть отримувати інше значення (так, в аналізованих творах іменник, що позначає певну територію, *Bohemia*, перетворюється на означення при іменнику *soul: Bohemian soul of Sherlock Holmes*).

Про роль тексту (взятого у найширшому значенні) в житті народу пише сучасна дослідниця Н. О. Фененко. Вона розглядає текст як «головну ланку міжмовою і культурою» (Фененко, 2014: 153).

Розглядаючи функції реалій у художньому творі, науковець пропонує виділити шість функцій: створення місцевого колориту, відтворення історичного колориту, естетизація предметів побуту, символна функція, асоціативна функція, функція маркера «чужий» (Фененко, 2014: 153–166).

Функція створення місцевого колориту застосовується для описів побуту (побутових реалій), розташування місця подій у певній місцевості (географічних реалій). Функція відтворення історичного колориту зустрічається у ситуаціях опису давнини, що передувала актуальним подіям твору, або ж з'являється всупереч бажанню автора, коли аналізований текст опиняється на певній часовій відстані від читача через природний плин часу (як це, до слова, відбулося з оповіданнями А. К. Дойла). Символьна функція виходить на перший план, коли реалії беруть участь у створенні образної системи художнього твору, чи, об'єднуючи низку образів, спричиняють появу т.зв. «метаобразу» (Фененко, 2014: 162). Асоціативна функція, на думку Н. О. Фененко, є досить рідкісним явищем: вона починає діяти, коли реалія з'являється безпосередньо у назві художнього твору (Фененко, 2014: 163). Маркер «чужий» – це функція, притаманна виключно «зовнішнім» реаліям, тобто реаліям іншої культури, і часто такі реалії застосовуються для опису персонажів-іноземців (Фененко, 2014: 166). Відповідно, «внутрішні» реалії, які відбивають особливості національної культури читача, виступають у ролі маркера «свій», наближуючи текст до цільової аудиторії, допомагаючи читачам ототожнювати себе із головними персонажами, стимулюючи їх не лише співчувати детективу (в нашому випадку), а й схвально ставитися до ідеї покарання злочинця. Хочемо також зазначити такий цікавий факт, хоча він і не стосується безпосередньо вибраного матеріалу дослідження: у відомому телесеріалі «Комісар Рекс», створеному для австрійського телебачення, більшість злочинців були позначені маркером «чужий» саме завдяки зовнішнім реаліям – вони мали слов'янські прізвища, хоча часто-густо при цьому були за сюжетом громадянами Австрії.

Щодо видів реалій, то основною класифікацією, якою користуються сучасні дослідники, залишається та, що її запропонували болгарські дослідники С. Влахов і С. Флорін (Влахов, Флорін, 1980: 50): 1) за предметним поділом реалії бувають географічні, етнографічні та суспільно-політичні; 2) за місцевим поділом – «свої» та «чужі», або «внутрішні» чи «зовнішні»; 3) за часовим поділом – сучасні та історичні (Влахов, Флорін, 1980).

Хоча класифікація реалій С. Влахова та С. Флоріна містить велику кількість подробиць, для цілей нашого дослідження її не досить. У творах А. К. Дойла ми також знайшли велику кількість реалій ще одного виду, якого бракує в класифікації болгарських дослідників, – це власні назви, або ж ономастичні реалії. Такий вид реалій представлений у класифікації радянського науковця В. С. Виноградова. Так, він пропонує розглядати 5 груп реалій: побутові та етнографічні; реалії світу природи; реалії державно-адміністративного устрою; ономастичні; асоціативні реалії (Виноградов, 2001). На нашу думку, важко переоцінити роль ономастичних реалій у творчості досліджуваного нами британського автора, оскільки саме вони утворюють місцевий колорит: називають вулиці Лондона, де відбуваються події, характеризують персонажів, наводяться у цитованих довідниках типу «Хто є хто в Європі».

Перейдемо безпосередньо до аналізу реалій, ужитих в оповіданнях про Шерлока Холмса.

Оповідання про пригоди лондонського сищика, як не дивно, рясніють зовнішніми реаліями, на які особливо багате *A Scandal in Bohemia*. Це, переліком, топоніми (*Bohemia, Odessa, Trincomalee, Eglow, Eglonitz, Egria, Carlsbad, Prague, Warsaw, New Jersey*) та антропоніми (*Trepoff, Wallenstein, Count Von Kramm, Ormstein, Wilhelm Gottsreich Sigismund von Ormstein, Clotilde Lothman von Saxe-Meningen*). Їх уживання, слугуючи маркером «чужий», створює образ таємничого гостя, від якого можна чекати на будь-яку несподівану поведінку чи реакцію. Таке враження підкреслюється зовнішньою ж побутовою реалією, застосованою для опису зовнішності клієнта – представника закордонної королівської родини (*astrakhan*).

В оповіданні *The Red-Headed League* на перший план виходять побутові реалії, які описують одяг персонажів – за їх допомогою також утворюється певний образ. Так, представляючи читачам персонажа на ім'я *Mr Jabez Wilson*, А. К. Дойл звертає увагу своєї аудиторії на його солідність, ретельність у ліловому підході та водночас певну простакуватість. Тут застосовані побутові реалії одягу: *greatcoat, shepherd's check trousers, frock-coat, waistcoat, overcoat*; прикраси: *brassy Albert chain, arc-and-compass breastpin*.

В обох оповіданнях присутня велика кількість внутрішніх реалій-топонімів: *Baker Street, Briane Lodge, Serpentine Avenue, St. John's Wood, Inner Temple, Regent Street, Edgeware Road, Charing Cross, Pope's Court, Fleet Street, Coburg Square, The City* та інші. Вони допомагають читачеві зануритися у події оповідання, уявити

себе на місці подій, пожвавлюють сюжет оповідання і наближують його до пригодницької літератури, де головний герой весь час переміщується у просторі.

Цікаво також відзначити кілька побутових реалій, які водночас з точки зору сучасного читача є архаїчними: це *spirit case* і *gasogene* – за функцією перший являє собою скриньку з алкогольними напоями, а другий – прилад для виготовлення газованої води. Оточені такими побутовими реаліями, як *chamber* і *fire*, вони допомагають автору утворити ситуацію затишку і водночас переносять читачів у часи Вікторіанської Англії, які сучасною аудиторією сприймаються як «сива давнина» і нагадують часи, коли казки оживали. Вжиті в оповіданнях реалії на позначення професій, мір і грошей (велика кількість з яких також є архаїчними) лише посилюють таке враження від тексту. Водночас можна сказати, що оповідання наче кидають місток між Вікторіанською Англією і сучасністю, оскільки злочин і кара – теми поза часом і культурою, котрі знайомі всім людям без винятку, а жанр

детективу за останні 150 років, хоч і розвинувся і отримав кілька варіацій, є не менш популярним, ніж коли він тільки з'явився.

Значна кількість зовнішніх реалій також зустрічається в оповіданні *The Boscombe Valley Mystery* через причетність до злочину людини, що довго мешкала в Австралії, але найцікавішою реалією, на нашу думку, тут виступає вигук *sooee*, яким начебто користуються австралійці, коли хочуть покликати знайомого, до якого занадто далеко, щоб звертатися до нього в інший спосіб. У цьому оповіданні ця зовнішня реалія, коли можна так висловитися, виступає у функції «доказу», який і дозволив розкрити злочин.

Висновки. Проаналізувавши три оповідання А. К. Дойла стосовно видів і функцій ужитих у них реалій, ми дійшли висновків, що найчастіше в текстах присутні побутові та географічні реалії, функціями яких є емотивна, реферативна й поетична за Р. Якобсоном; функція створення місцевого колориту, символічна функція та функція маркера «чужий» – за Н. О. Фененко.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берков В. Норвежская лексикология. Санкт-Петербург : Филологический факультет СПбГУ, 2011.
2. Валгина Н. С. Теория текста. Москва : Логос, 2003.
3. Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. В поисках новых путей развития лингвострановедения: концепция речеповеденческих тактик. Москва : Институт русского языка им. А. С. Пушкина, 1999.
4. Вине Ж.-П., Дарбельне Ж. Технические способы перевода. *Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике*. Москва, 1978. С. 157–167.
5. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (Общие и лексические вопросы). Москва : Изд-во ин-та общего среднего образования РАО, 2001.
6. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. Москва : Международные отношения, 1980.
7. Дяченко Л. М. Функціонально-семантична характеристика безеквівалентної та фонові лексик сучасної української літературної мови : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 1997.
8. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англійських перекладів української прози). Львів : Видавництво при Львівському державному університеті, 1989.
9. Лотман Ю. М. Структура художественного текста. Санкт-Петербург : «Искусство – СПб», 1998.
10. Михайлов Н. Н. Теория художественного текста : учебное пособие. Москва : Издательский центр «Академия», 2006.
11. Фененко Н. А. Функциональный потенциал реалий во французском тексте. *Вестник Воронежского государственного университета*. 2014. Вып. 12. С. 151–172.
12. Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation, London : Routledge, 2011.
13. Catford J. C. A Linguistic Theory of Translation. Oxford : Oxford University Press, 1965.
14. Jakobson R. Closing statements: Linguistics and Poetics. *Style in language*. New York : T. A. Sebeok, 1960.
15. Newmark P. Approaches to Translation, Oxford : Pergamon Press. 1981.
16. Nord Ch. Translation as a Purposeful Activity: Functional Approaches Explained. Manchester : St Jerome, 2001.
17. Seago K. "Red Herrings and Other Misdirection in Translation". *The Voices of Suspense and their Translation in Thrillers* / ed. S. Cadera and A. Pavic. Pintaric, Amsterdam : Rodopi, 2014. P. 207–220.
18. Sebotso M. Translating extra-linguistic culture-bound concepts in Mofolo: a daunting challenge to literary translators. *TYDSKRIF VIR LETTERKUNDE*. No. 53 (2). 2016. P. 105–116.
19. Snell-Hornby M. Translation Studies. An Integrated Approach. Amsterdam : John Benjamins, 1988.
20. Vermeer H. Translation Theory and Linguistics. P. Roinila, R. Orfanos and Sonja Tirkkonen-Condit (eds) *Nökykohtia kððndmisen tutkimuksesta*, Joensuu : University of Joensuu, 1983. P. 1–10.

REFERENCES

1. Berkov V. *Norvezhskaya leksikologiya* [Norwegian lexicology]. St. Petersburg: Faculty of Philology, St. Petersburg State University, 2011 [in Russian].
2. Valgina N. S. *Teoriya teksta* [Text theory]. Moskva: Logos, 2003 [in Russian].
3. Vereshchagin Ye. M., Kostomarov V. G. *V poiskakh novykh putey razvitiya lingvostranovedeniya: kontseptsiya rechepovedencheskikh taktik* [In search of new ways of development of linguistics: the concept of speech tactics]. Moscow: Institute of Russian Language. A. S. Pushkin, 1999 [in Russian].
4. Vine J.-P., Darbelne J. *Tekhnicheskiye metody perevoda. Voprosy teorii perevoda v zarubezhnoy linguistike* [Technical methods of translation. Questions of translation theory in foreign linguistics]. Moskva, 1978. S. 157–167 [in Russian].
5. Vinogradov V. S. *Vvedeniye v perevodovedeniye (Obshchiye i leksicheskiye voprosy)* [Introduction to translation studies (General and lexical issues)]. Moskva: Publishing House of the Institute of General Secondary Education of RAO, 2001 [in Russian].
6. Vlahov S., Florin S. *Neperevodimoye v perevode* [Untranslatable in translation]. Moskva: Mezhdunarodnyye otnosheniya. 1980 [in Russian].
7. Dyachenko L. M. *Funkttsionalno-semantichna kharakterystyka bezekvivalentnoyi ta fonovoyi leksyky suchasnoyi Ukrayinskoyi literaturnoyi movy* [Functional-semantic characteristics of non-equivalent and background vocabulary of modern Ukrainian literary language]: author's ref. dis. for the degree of Cand. philol. science: special. 10.02.01 "Ukrainian language". Kyiv, 1997 [in Ukrainian].
8. Zorivchak R. P. *Realiya i pereklad (na materialy anglomovnykh perekladiv ukrayinskoyi prozy)* [Realia and translation (based on English translations of Ukrainian prose)]. Lviv: Lviv State University Publishing House, 1989 [in Ukrainian].
9. Lotman Yu. M. *Struktura khudozhestvennogo teksta* [The structure of the literary text]. St. Petersburg: "Art – St. Petersburg", 1998 [in Russian].
10. Mikhailov N. N. *Teoriya khudozhestvennogo teksta* [Theory of a belles-lettres text: textbook]. Moscow: Izdatelsky tsentr "Akademiya", 2006 [in Russian].
11. Fenenko N. A. *Funkttsionalny potential realiy vo frantsuzskom tekste* [Functional potential of realias in the French text]. Bulletin of Voronezh State University. 2014. Issue. 12. S. 151–172 [in Russian].
12. Baker M. *In Other Words: A Coursebook on Translation*, London: Routledge, 2011.
13. Catford J. C. *A Linguistic Theory of Translation*. Oxford: Oxford University Press, 1965.
14. Jakobson R. *Closing statements: Linguistics and Poetics. Style in language*. New York: T. A. Sebeok, 1960.
15. Newmark P. *Approaches to Translation*, Oxford: Pergamon Press. 1981.
16. Nord Ch. *Translation as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained*. Manchester: St Jerome, 2001.
17. Seago K. "Red Herrings and Other Misdirection in Translation". *The Voices of Suspense and their Translation in Thrillers* / ed. S. Cadera and A. Pavic. Pintaric, Amsterdam: Rodopi, 2014. P. 207–220.
18. Sebotso M. *Translating extra-linguistic culture-bound concepts in Mofolo: a daunting challenge to literary translators*. TYDSKRIF VIR LETTERKUNDE. No. 53 (2). 2016. P. 105–116.
19. Snell-Hornby M. *Translation Studies. An Integrated Approach*. Amsterdam: John Benjamins, 1988.
20. Vermeer H. *Translation Theory and Linguistics*. P. Roinila, R. Orfanos and Sonja Tirkkonen-Condit (eds). *Ндкцкоhtia кддндмisen tutkimuksesta*, Joensuu: University of Joensuu, 1983. P. 1–10.